CASA ÎN CARE A FOST VOTATĂ, ÎN MAI 1921, CONSTITUIREA P.C.R.

Elisabeta IONIȚĂ și Gh. I. IONIȚĂ

„În acest loc se află casa în care la 8 mai 1921 s-a ținut congresul de constituire a Partidului Comunist Român". Aceste rînduri le găsim astăzi înscrise pe o placă de marmură fixată pe peretele uneia dintre clădirile situate în complexul de blocuri construite în Piața Palatului din București. Prin acel loc era cîndva strada Sf. Ionică, care se încrucișa cu str. Cîmpineanu (astăzi 13 decembrie) ce cobora pe lîngă Teatrul Național. La colț — cu cîte o fațadă spre fiecare stradă —, la nr. 12 se afla o casă cu un etaj, construită în stilul arhitectonic obișnuit în veacul trecut. Nu atrăgea cu nimic atenția prin aspectu-i exterior. La parter, chiar pe colț, era o băcănie cu vitrinele pe o parte și alta a străzilor. Apoi — pe latura de pe strada Sfîntu Ionică — se găsea un gang care ducea spre o scară ce urca la etajul clădirii. Acolo, din anul 1915, se afla Clubul mișcării muncitorești. Acolo era locul spre care, după ce terminau lucrul, se îndreptau muncitorii din toate colțurile Bucureștiului, acolo veneau să asculte conferințele instructive, ținute de figuri marcante ale mișcării socialiste, se întruneau lucrători de la diferite întreprinderi ca să hotărască poziția lor, pregăteau programe artistice echipele culturale muncitorești, acolo... și multe s-ar putea spune despre ce a însemnat acest local pentru mișcarea muncitorească în anii premergători creării P.C.R. în mai 1921. Era *„clubul nostru"*, *„sala de la centru"*, era *„sediul de la Sfîntu Ionică"*, ne mărturisesc și azi participanții la mișcarea revoluționară, socialistă, din acele vremuri. Nu era prea mare acest local, ba, în momente de prezență mai numeroasă, devenea chiar neîncăpător. *„Localul sindicatelor noastre este absolut neîncăpător,* — se spunea într-un articol apărut în „Socialismul" din 22 iunie 1919. *E ora 9 dimineața, rînd pe rînd delegații se întrunesc la sindicate, unde cu mare greutate pot pătrunde și de unde cu greu pot ieși. E atîta afluență în sală, e atîta lume pe ganguri și coridoare, încît ne gîndim ce ar fi dacă am pune în aplicare ideea care ne călăuzește de mult, ideea unei Case a poporului"*.

Dintr-o necesitate puternic resimțită în cadrul mișcării muncitorești, au luat în acei ani ființă și alte săli de întrunire pentru muncitori. Așa erau cele din str. Măgurele, sălile din Calea Griviței, din cartierul Șerban Vodă, sala din 13 Septembrie și altele. Cu toate acestea, sediul din Sfîntu Ionică a rămas cel mai apropiat de inima acelora care își dădeau prea bine seama că numai uniți, numai organizați, vor reuși să-și schimbe soarta.

Clubul socialist se compunea din cîteva încăperi. Urcînd pe scară, la stînga, se aflau două camere alăturate : una aparținea sindicatului chelnerilor, iar cealaltă — care avea ferestrele spre strada Cîmpineanu, — era sediul societății de ajutor mutual „Munca". Din hol se putea intra la sindicatele mixte, sau în partea opusă, în bibliotecă, o cameră înzestrată cu 8 dulapuri mari, pline de cărți, — unele de mare valoare — multe provenind încă de la vechea mișcare socialistă. Biblioteca era mereu îmbogățită prin donații făcute de simpatizanții sau militanții socialiști. Din bibliotecă se intra la redacția ziarului „Socialismul". Aici, în noiembrie 1918, cînd și-au reluat activitatea legală Partidul Socialist și organizațiile muncitorești, după plecarea trupelor de ocupație din București, a apărut primul număr al ziarului, sub titlul „Trăiască socialismul". Redacția era mică în raport cu pretențiile gazetei ; de aceea, în mai 1920 s-a mutat într-un local nou, mai încăpător, din strada Academiei.

Redacție... ! E un cuvînt care în înțelesul zilelor noastre nu mai seamănă cu ceea ce se întîmpla acum cinci decenii și mai bine acolo unde se tipărea „Socialismul". Se lucra din greu, cu mijloace materiale reduse, se întîmpinau multiple greutăți din partea autorităților, care prin cenzură căutau

https://biblioteca-digitala.ro

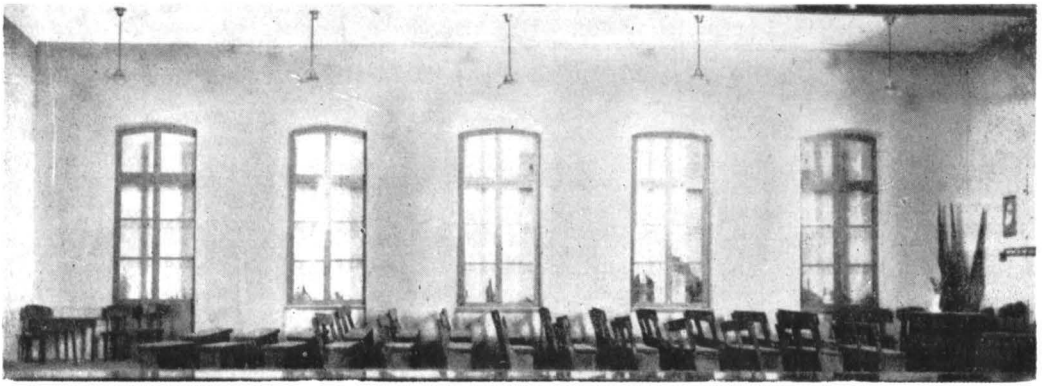

În această sală a fost votată în unanimitate crearea Partidului Comunist Român acum o jumătate de veac.

să restrîngă sfera de influență a ziarului. Nu rareori publicarea unor articole pe probleme sociale, cultural-educative sau politice, suscita vii discuții, care se continuau îndelung în sediul secretariatului Partidului socialist și al Comisiei generale a sindicatelor, situat într-o cameră aflată pe colțul clădirii. Din această cameră se ieșea într-un balcon care a fost de atîtea ori o adevărată tribună în fața mulțimii demonstranților aflată în stradă.

Cea mai importantă încăpere a clădirii era ,,sala de ședințe", ,,sala mare a sindicatelor". Avea doar vreo 200—250 de locuri; în anumite momente a ajuns să cuprindă mult mai multe sute de ascultători. Cei care nu mai găseau loc, stăteau în picioare, pe hol, sau pe scărița de urcare.

Este greu să putem descrie astăzi multitudinea de activități care aveau loc în acest sediu. În interiorul său, de dimineața și pînă seara tîrziu era o agitație continuă. Ziarul ,,Socialismul" anunța aproape zilnic diferite programe la club, organizate de Partidul socialist sau de secțiunea București a Partidului socialist, de Comisia generală a sindicatelor, de sindicatele din diferite ramuri industriale, de Tineretul socialist, de ,,Cercul de studii sociale". Aveau loc aici întruniri și consfătuiri sindicale ale lucrătorilor tîmplari, metalurgiști și ceferiști, căruțași, frizeri, instalatori de apă, funcționari de magazine și birouri, morari și brutari, chelneri, lucrători de la uzinele și atelierele Societății tramvaielor comunale etc. În fiecare seară, cîte un sindicat ținea ședințe cu membrii săi: luni — cizmarii, marți — tîmplarii vineri — metalurgiștii, sîmbătă — tapițerii. Iată un anunț apărut în ,,Socialismul" din 24 noiembrie 1918: *,,Duminică au loc la sediul organizațiilor din Capitală următoarele ședințe: dimineața ședința comună a sindicatelor de la ora 9—11. Chestiunile ce se dezbat avînd un caracter general, tovarășii din sindicate să nu lipsească nici unul. După amiază, de la ora 2—3 ședința cercului ,,Tineretul muncitor". De la ora 3—5 ședința secțiunii partidului"*.

La aceste ședințe se discutau de fiecare dată chestiuni ale organizării în sindicate și ale muncii sindicale, sarcinile curente, memoriile cu revendicări ce urmau a fi înmînate patronilor, o serie de alte probleme vitale ale mișcării, legate în acea perioadă de acțiunile greviste, de necesitatea creșterii combativității lor.

Ședințele săptămînale publice ale secțiunii București a Partidului socialist, care se țineau în sala clubului, duminica seara, iar vara sîmbătă seara, deveneau *,,tot mai mult centrul de acțiune al mișcării socialiste"* — cum le caracteriza ,,Socialismul" — *,,fiind populate de o imensă mulțime de tovarăși și tovarășe"*[1]. Prin fața micii tribune din această sală au trecut numeroși militanți, a căror activitate revoluționară a contribuit la dezvoltarea mișcării muncitorești în țara noastră: I. C. Frimu, Gh. Cristescu, Ecaterina Arbore, Alecu Constantinescu, Gh. Niculescu-Mizil, Gh. M. Vasilescu, Al. Zalic, Theodor Iordăchescu, Leonte Filipescu, Toma Dragu, Al. Pătrușescu etc. Conferințele lor, luările lor de cuvînt, abordau cele mai diferite teme de politică internă și internațională.

În aceste reuniuni se purtau deseori discuții în jurul unor probleme de bază privind orientarea ideologică a Partidului socialist, vădind poziții diferite și curente diferite, care generau o puternică luptă de opinii, al cărui rezultat era un proces de clarificare politică-ideologică și întărire a elementelor revoluționare. Astfel, înainte de a fi publicată în ,,Socialismul" din 9/22 decembrie 1918, ,,Declarația

[1] ,,Socialismul", an XII, nr. 31.12 (25) dec. 1918.

https://biblioteca-digitala.ro

de principii" — primul document programatic al Partidului socialist, în care a fost înscris principiul dictaturii proletariatului — s-au purtat vii discuții: *„Comitetul Secțiunii aduce la cunoștința membrilor săi că la ședința de duminică, 18 noiembrie, ora 3 p.m., se va continua discuția în jurul „Declarației de Principii" a partidului socialist. După discuții, rezoluția se va pune la vot...*" [2] — citim într-o gazetă a vremii.

Tot în incinta clubului din strada Sfîntu Ionică își desfășura activitatea și mișcarea de tineret. Cercul „Tineretul muncitor" ținea aici ședințe cu caracter cultural-educativ în fiecare duminică la ora 2 d.m.

Un moment important în ceea ce privește maturizarea politică a mișcării de tineret și care a avut loc în incinta sediului din strada Sfîntu Ionică l-a constituit Conferința Tineretului Socialist din România din august 1919. Iată ce se consemna în presa socialistă despre acest fapt: *„Duminică, 10 august 1919, a avut loc în sala mare de la club prima conferință a cercurilor „Tineretului socialist" din România. Au luat parte 18 delegați din partea: București, Piatra Neamț, Bacău, Focșani, Galați, Brăila, Ploiești, Cîmpina și din partea C.C. a Tineretului socialist*" [3].

Clubul servea ca loc de întîlnire și pentru studenții socialiști.

Miercurea seara se țineau cu regularitate conferințele organizate de „Cercul de studii sociale". Începute cu un auditoriu care abia ocupa primele 2 rînduri de bănci, conferințele de miercuri seara au ajuns să atragă treptat un număr de participanți pe care abia îl putea cuprinde sala mare. Plăcutele seri, cu obișnuite discuții contradictorii, se desfășurau în jurul unor teme ca: „Socialismul și naționalitatea" ținută de I. Mirea, „Partidele socialiste pînă la război", prezentată de I. Sion, „Istoricul partidelor socialiste din Rusia" de dr. E. Arbore etc.

O febrilă activitate, plină de entuziasm și atmosferă sărbătorească, se desfășura în toate încăperile sediului în vederea organizării sărbătoririi zilei de 1 Mai. Atunci, pînă departe se auzeau cîntecele revoluționare pregătite de corul muncitoresc. Într-o cameră se întîlneau comitetele sindicale, comisia locală și comitetul secțiunii București al Partidului socialist, care puneau la punct programul festiv. Pregătirile se prelungeau pînă noaptea tîrziu, iar sărbătorirea, ca urmare a lipsei de spațiu la club, avea loc a doua zi, cînd grupuri de muncitori și funcționari, cu familiile, se îndreptau spre grădina Bordei.

La sediul socialist din strada Sfîntu Ionică aveau însă loc și serbări muncitorești, de mai mică amploare, organizate de diferite sindicate. Așa, de pildă, în „Socialismul" din 14 aprilie 1920, sindicatul vînzătorilor ambulanți anunța că: *„Luni, 12 aprilie, orele 3 p.m. va avea loc un festival artistic literar"*. În cadrul lui au vorbit: V. Anagnoste despre „Literatura rusă în lumina evenimentelor sociale" și Gala Galaction care a citit din lucrări proprii. Apoi a avut loc un concert de canto și violoncel, s-au recitat poezii.

În cadrul clubului aveau loc permanent cursuri de limbi străine.

Memoria celor dispăruți, a stegarilor clasei muncitoare a fost întotdeauna respectată și cinstită cu veneratie de către mișcarea muncitorească din țara noastră. Și unde se putea mai bine amintească aduce un pios omagiu faptelor eroice ale unor luptători, decît la „clubul nostru"? Acolo, în 1919, de pildă, s-au comemorat 2 ani de la moartea dr. Ottoi Călin și a lui Max Wexler. Sala clubului socialist era neîncăpătoare pentru numărul mare al acelora care veniseră să participe la comemorare. Au luat cuvîntul: Al. Dobrogeanu-Gherea, L. Gheller, V. Anagnoste, Emil Socor, C. Popovici, Gh. Cristescu, E. Arbore etc.

Pentru comemorarea Comunei din Paris se întruneau muncitorii la toate sălile socialiste din București, și mai ales în *„sala de la centru"*. „Socialismul" din 19 martie 1920 prezenta cu această ocazie conferențiarii care urmau să ia cuvîntul în cadrul acțiunii. *„La centru — I. Moscovici și B. Lăzăreanu, la Griviția — T. Dragu, la Ovidiu — Th. Iordăchescu, la Piscului — Constantin Popovici, la 13 septembrie — M. Vitejescu, la Șerban Vodă — Gheorghiu, la Măgurele — M. Gănescu, la Laborator — V. Anagnoste"*.

La moartea lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, de dimineața și pînă noaptea tîrziu, a fost un adevărat pelerinaj la sediul partidului. La balconul clubului s-a arborat steagul roșu al partidului, îndoliat. Sala cea mare a fost complet drapată în roșu și negru. Din balconul clubului au vorbit Gh. Cristescu, salutînd memoria celui dispărut, apoi Șerban Voinea din partea ziarului „Socialismul". Au luat cuvîntul și delegați din provincie.

---

[2] „Socialismul", an XIII, nr. 14, 1 dec. 1918.
[3] „Socialismul", an IX, nr. 165, 16 aug. 1919.

https://biblioteca-digitala.ro

Acestei întregi varietăți de activități avea să i se adauge acum cinci decenii cea mai frumoasă pagină din existența clubului socialist din strada Sfîntu Ionică, acea pagină scrisă în vîltoarea luptelor revoluționare pentru crearea Partidului Comunist Român. Spre clubul din Sfîntu Ionică, zilnic se îndreptau reprezentanți ai proletariatului din diferite întreprinderi, mase de oameni ai muncii; ei umpleau clubul cu un puternic freamăt revoluționar. De la intrare și pînă în sălile de la etaj era o agitație continuă. De multe ori, de aici, de la clubul socialist, a fost ridicat steagul luptei în acei ani; aici, în cadrul mitingurilor și al adunărilor proletare se hotărau revendicările economice și politice care să fie incluse în memorii. La o întrunire din 4 decembrie 1918 — ca răspuns la primirea care se făcea regelui Ferdinand întors în București — *„peste 3 000 de muncitori umpleau sala mare, încăperile laterale, gangul și străzile Sf. Ionică și Cîmpineanu în fața clubului"* [4] — se consemna în presa socialistă. *„Au fost prezenți lucrători ceferiști și o mare parte din greviștii de la Regie. În sală au vorbit tovarășii Oprescu, Vasilescu, Șerban Voinea. În stradă, tovarășii Țigău, Popovici și Teodorescu. După aceea, au mai vorbit din balconul împodobit cu steagul roșu tovarășii I. Moscovici și Mișu Nicolescu de la Tineretul Muncitor și Cristescu"*.

La 13 decembrie 1918, în timpul demonstrației de stradă a muncitorimii bucureștene, s-a hotărît ca toți lucrătorii să vină după prînz la club pentru a manifesta solidaritatea lor cu lucrătorii tipografi aflați în grevă. În după-amiaza cenușie a acelei zile de decembrie, coloanele muncitorilor care se îndreptau spre sediul din strada Sfîntu Ionică au fost întîmpinate de cordoane de militari. Din balconul clubului au vorbit mulțimii de muncitori și soldați I. C. Frimu, Gh. Teodorescu, D. Popp etc. A urmat represiunea. Au fost omorîți și arestați mulți participanți. În timpul procesului, Gh. Teodorescu, întrebat de ce a vorbit de la balcon și nu din sală, a răspuns: *„mulțimea venise în număr așa de mare încît nu încăpea în sală"* [5]. Iar M. Gănescu, aflat în momentul represiunii în club, a arătat că: *„toți care s-au aflat acolo au fost dați jos și bătuți cu paturile de pușcă"* [6]. Atunci sediul socialist a avut mult de suferit: casieria a fost devastată, multe cărți din bibliotecă au fost furate, mobilele distruse, o serie de acte rupte. Sigiliul a fost pus pe uși. Pentru un timp, sediul a fost închis.

---

[4] „Socialismul", an XIII, nr. 16, 4 dec. 1918.
[5] „Socialismul", an IX, nr. 53, 22 martie 1919.
[6] „Socialismul", an IX, nr. 53, 22 martie 1919.

Planul clădirii sediului muncitoresc din str. Sf. Ionică din București (reconstituire).

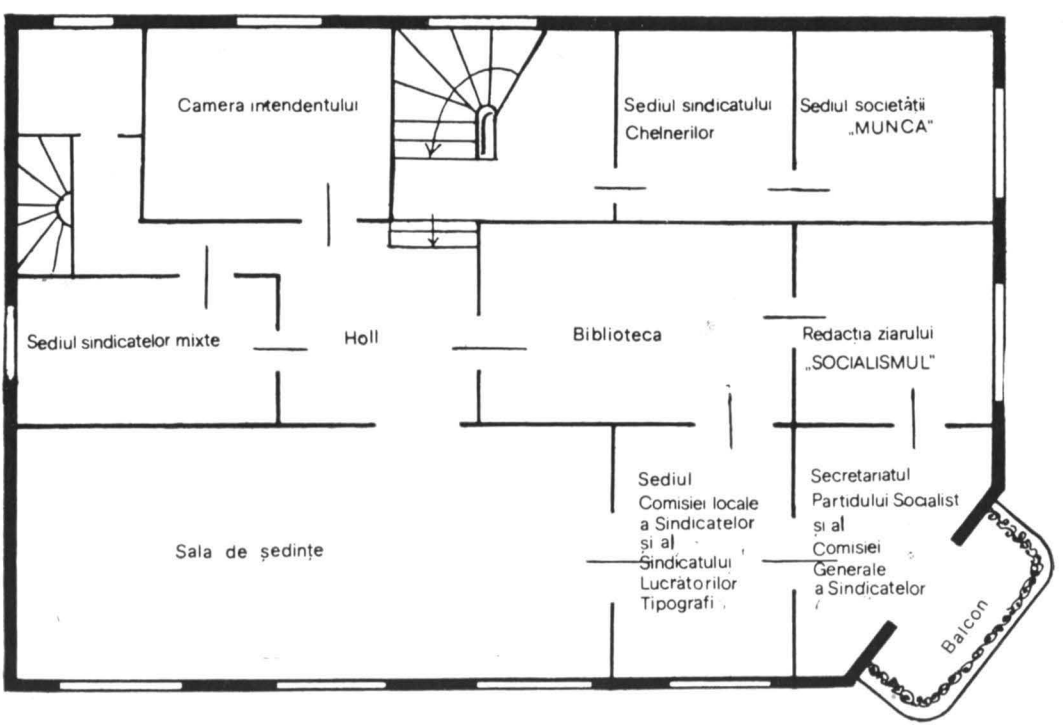

https://biblioteca-digitala.ro

Pe locul viran din stînga fotografiei se afla clădirea în care a funcționat clubul muncitoresc din str. Sf. Ionică.

N-a fost singura dată cînd sediul din strada Sfîntu Ionică a fost închis. Aceasta era de fapt o dovadă că autoritățile nu vedeau cu ochi buni activitatea care se desfășura acolo, dragostea cu care muncitorii veneau la club. De aceea, o dată cu creșterea combativității luptei de clasă a proletariatului, pe linia unor măsuri excepționale de suspendare a dreptului de întrunire, au fost din nou sigilate sălile clubului în vara anului 1919. *„De ieri dimineață* (3 iunie 1919 — n.a.) *s-au observat măsuri militare deosebite în jurul și în localul nostru. La prînz, accesul în sala mare a fost interzis... După percheziție, toate intrările afară de sala administrației au fost sigilate. Azi dimineață nimeni nu mai putea intra în sală*" („Socialismul" din 4.VI.1919). În numele mișcării muncitorești, Comitetul Executiv al Partidului Socialist și Comisia generală a sindicatelor, au protestat împotriva acestui *„sistem de continuă ilegalitate, cu arestări zilnice, împiedicarea accesului la club, închiderea localurilor etc.*" [7].

Zilele lui octombrie 1920...

Proletariatul din întreaga țară, ca semn al maturității sale politice, s-a ridicat în cea mai mare bătălie de clasă cunoscută pînă la acea dată. În 11 octombrie 1920, în sala Clubului socialist, s-au întrunit Consiliul general al Partidului Socialist și Comisia generală a sindicatelor, care au elaborat ultimatumul muncitorimii către guvern.

[7] „Socialismul", an IX, nr. 101, din 4 iunie 1919.

https://biblioteca-digitala.ro

În zilele următoare, în cele 8 săli din Capitală în frunte cu cea de la *„centru"*, au avut loc întruniri în care muncitorimea cerea *„într-un singur glas întronarea legalității"*, arătînd că e gata să lupte. În acele zile, la Clubul socialist, animația era extrem de mare, se perindau numeroase delegații ale muncitorilor din diferite ateliere și fabrici, discutînd ultimele instrucțiuni legate de declanșarea grevei generale. În redacția ziarelor „Socialismul" și „Tineretul socialist", se lucra febril pentru a se scoate numere cît mai bogate și mai mobilizatoare. Se uita de oboseală și lucrul continua pînă la ore înaintate din noapte. Ca urmare a faptului că guvernul nu a dat curs cererilor muncitorești, la 20 octombrie, la apelul Partidului socialist și al Comisiei generale a sindicatelor muncitorii au declarat greva generală. S-a introdus starea de asediu. Cenzura a fost aplicată cu și mai mare tărie.

Ziarul „Chemarea" din 24 octombrie 1920 arăta că *„Clubul socialist a fost complet ocupat de armată joi după amiază. Muncitorii care se aflau în sălile organizațiilor au fost evacuați cu forța. Ziarul „Socialismul" a fost suprimat de cenzură"*.

Ușile sediului din strada Sfîntu Ionică au rămas închise pentru multă vreme. Seara după lucru, deseori pașii muncitorilor se îndreptau pe strada Cîmpineanu în jos sau, dinspre Cișmigiu o luau pe Brezoianu spre clubul lor, sperînd că poate vor zări lumină la ferestre și vor auzi zvon de glasuri. Dar nimic, găseau totul pustiu, întunecat. Numeroase intervenții s-au făcut pentru deschidere. Un memoriu a fost prezentat de o delegație de 200 muncitori, aparținînd tuturor organizațiilor din Capitală, președintelui Adunării Deputaților, Duiliu Zamfirescu, cerînd ridicarea sigiliului, dar fără rezultat.

Experiența grevei generale a arătat mai mult ca oricînd necesitatea făuririi unui partid politic consecvent revoluționar.

La 8 mai 1921, cînd s-au deschis lucrările congresului, care a rămas în istoria țării noastre ca unul din momentele cele mai însemnate, eveniment hotărîtor pentru destinul poporului român, delegații veniți din partea a 29 de secțiuni ale Partidului socialist nu s-au îndreptat spre sala mare din strada Sfîntu Ionică, ci spre sălile modeste ale redacției „Socialismul" din strada Academiei. *„Din cauza șicanelor guvernului, dezbaterile congresului nostru* scria „Socialismul" în 12 mai 1921 — *nu au putut avea loc în sala Clubului socialist aflat de la greva generală din octombrie sub paza baionetelor soldățești"*.

Urmare a presiunilor repetate făcute de mase la Ministerul de interne, a fost obținută aprobarea ca lucrările congresului să fie continuate în localul clubului socialist.

Între zidurile acelei clădiri, unde de-a lungul anilor s-au plămădit atîtea idealuri de viață nouă, unde s-au format atîtea spirite revoluționare, în seara zilei de 11 mai 1921, în entuziasmul celor prezenți, a luat naștere un partid nou, care a devenit continuatorul celor mai bune tradiții de luptă revoluționară ale poporului nostru, ridicîndu-le pe o treaptă superioară, deschizînd proletariatului român drumul spre victorie. Iată ce povestește Mihai Cruceanu, unul dintre participanții la acest moment memorabil: *„...în sala cea mare a Clubului, împodobită de tovarășii și tovarășele noastre, care se întreceau parcă între ei, se întindea în fund o masă lungă acoperită toată cu pînză roșie, iar deasupra un modest vas cu flori. Rezultatul* (votului — n.a.) *a fost salutat cu ovații în sală. Ochii tuturor străluceau. Dintr-o dată în întreaga sală a izbucnit înălțătoare „Internaționala". A fost un moment de adîncă emoție. Ne priveam cu ochii strălucitori unii pe alții de parcă atunci ne-am fi văzut pentru prima dată"* [8].

În ziua a 5-a a congresului, pe la orele 17, sala unde se ținea congresul a fost înconjurată de cordoane militare, de agenți ai Siguranței. În sală și-a făcut apariția prefectul poliției Capitalei, care, citind lista celor care au votat afilierea, i-a declarat arestați ... după care, un proces verbal cu multe foi volante, probabil mai dinainte aranjate, „invita" pe congresiști să semneze că au votat afilierea. *„A fost un moment de înaltă conștiință revoluționară. Fiecare din cei aproape 300 de congresiști, cu ochii strălucind de o lăuntrică bucurie sufletească, trecea cu mîndrie și demnitate prin fața mesei unde punea semnătura pentru a pecetlui opera pe care o îndeplinisră votînd crearea Partidului Comunist"*[9] — își amintește un participant la Congres.

Crearea P.C.R. a fost momentul cel mai important din istoria Clubului socialist din strada Sfîntu Ionică și a rămas înscris cu litere de aur în istoria țării noastre. În același timp, a fost și ultima pagină pe care a scris-o în cronica existenței sale, pentru că din nou a fost închis, de data aceasta pentru totdeauna.

În 30 mai 1921, se afla din presă că autoritățile au dat concurs proprietarului casei în care era instalat clubul, pentru a scoate mobilele și arhivele acestuia, ca urmare a obținerii deciziei de evacuare în urma procesului de reziliere intentat de proprietar.

Amintirea sediului mișcării socialiste din strada Sfîntu Ionică nr. 12 a rămas însă mereu vie în mintea și inima oamenilor. Clădirea nouă care se ridică astăzi pe acel loc constituie de fapt un simbol al împlinirii idealurilor atîtor generații care, prin lupta lor, s-au străduit ca în țara noastră să triumfe — cu un ceas mai devreme — socialismul.

---

[8] „Amintiri despre primul congres al partidului", Ed. Tineretului, 1965, pag. 89.
[9] *Ibidem*, pag. 65.

https://biblioteca-digitala.ro